

V I. H O O F D D E E L.

Van de Versaameling der geneeskragtige deelen van de Sappen en Treksels in een (a) middelpunt, door Utdampinge.

Wanneer de Sappen van Plantgewassen, of wateragtige, of geestagtige Afkookfels of Treksels, aan eene aanhoudende hitte worden blootgesteld; zoo neemt het uitwaasfemende vogt zulke vlugge stoffen mede, als waarmede het bezwangerd was, en laat de vaster saamen in eenen klomp vereenigd. Gelyk nu het voorwerp van het voorgaande Hoofddeel was, de vlugge beginselen, welken te gelyk met het vogt uitwaasfemen, te vergaaderen; zoo is dat van het tegenwoordige de herëeniging en verdikking van de vaste stofte. De klomp, die van de utdampinge van het uitgeperste sap eener plante overblyft,

wordt een *verdikte Sap* genoemd (b); van wateragtige Afkookfels, of Treksels, een *Uittreksel* (c); van geestagtige Aftreksels, eene *Hars* (d), of wezendlyk Uittreksel (e). De benaaming van Uittreksel wordt ook menigmaal gebruikt als eene algemeene benaaming van alle drie de soorten. De verdikte sappen, en wateragtige Afkookfels, byzonderlyk de eersten, als zy niet verder uitgedampt worden, dan tot de dikte van Olie of Honich, worden *Conserf*, of *Gely* genoemd; en geestagtige Aftreksels, tot eene gelyke dikte gebracht, hieten *Balsen*.

I. A F D E E L I N G.

Van de verdikte Sappen.

Alles wat betrekking heeft tot het uitperlen der Sappen is reeds gemeld in het II. Hoofdd. Ook zyn de beste middelen aan de hand gegeven, om dezelve in hunnen vloeibaaren staat te bewaaren, benevens een algemeen bericht, welke zelfstandigheden haare kragten met derzelver sappen uit en overgeeven, en welken zulks niet doen. In de Verdikking der sappen nu, moet men verder de vlugheid of vastheid van derzelver geneeskragtige deelen beschouwen. Want indien eene plant haare

kragt, of een gedeelte van haare kragt, in het droogen, verliest, zoo is het klaar, dat het Sap al zoo veel moet verliezen, wanneer het tot droogwordens toe verdikt wordt, hoe zagt de hitte, waar mede de verdikking verricht wordt, ook anders zyn moge. Insgelyks moet men aanmerken, dat de geneeskragtige deelen van sommige Sappen, door het wateragtige vogt in een staat van volkomene ontbindinge gehouden worden, zoo als zy daar door volkomen kunnen gehouden worden, na dat het vogt

(a) *Concentratio.* (b) *Succus inspissatus.* (c) *Extractum.* (d) *Resina.* (e) *Extractum essentielle.*

vogt schoon gemaakt is, door bezinkinge, kleinzinge, of door andere middelen; terwyl de geneeskragten van anderen, die niet ontbindbaar zyn door wateragtige scheivogten, alleenlyk door het vogt verspreid zyn, op dezelfde wyze als de droeslem, en in het staan te gelyk met dien naa den grond zinken.

ROB BACCARUM SAMBUCI.

*Conserf van Vlier beziën.
Lond.*

Laat het gezuiverde Sap van Vlierbeziën met eene zachte hitte verdikt worden.

Edinb.

Neem twee quarten van het Sap van rype Vlierbeziën, en een half pond witte suiker. Damp het uit over een zagt vuur, of in een Waterbad, tot de dikte van Honich.

DEEZE bereiding, met of zonder suiker gemaakt, houdt zich wel, en is eene Artfey van groot belang, als een openend middel, 't welk de natuurlyke ontlastingen door den stoelgang, de pis, of zweetinge, in 't algemeen bevordert. De gifte is van een drachma of twee tot een once of meer. In gemeene verkoudheden neemt men gewoonelyk een lepel vol, met water verdund, des avonds in, als men naa bed gaat.

SUCCUS PRUNORUM SYLVESTRUM, SIVE ACACIA GERMANICA.

*Verdikt Sap van Sleepruimen, of Duit-
sche Acacia.
Edinb.*

Laat eenige hoeveelheid van het Sap van onrype Sleepruimen over een zagt vuur verdikt worden.

Dit Sap wordt byna tot droog wordens toe verdikt; zorg draagende, dat het niet aan-

brande, gelyk in de volgende Afdeeling wordt voorgeschreeven, om Uittreksels met water te maaken. Het is een maatig sterk saamentrekkend middel, gelykende naar de Egyptische Acacia, waar voor het, in de winkels, gemeenlyk verkocht wordt. (Zie bladz. 73.)

Het wordt in vlooden en andere ongesteldheden, waar saamentrekkende middelen worden aangewezen, ingegeven, van een scrupel tot een drachma.

EXTRACTUM PLANTAGINIS.

*Uittreksel van Weegbree.
Edinb.*

Laat eenige hoeveelheid van Weegbree bladeren gezuiverd worden; het zy door het zelve te laten bezinken, en dan het klare vogt zagties af te gieten; of door het te kleinzen, of door het klaar te maaken met wit van eijeren. Damp het Sap daar na uit in een zandbad tot de dikte van Honich.

Op dezelfde wyze kan men Uittreksels maaken van alle zuure, verkoelende, saamentrekkende sappige planten.

Dit is eene wyze van planten te behandelen, die weinig geoeffend wordt, maar die, als ze wel uitgevoerd wordt, geneesmiddelen van groot vermogen belooft uit te leveren. 'Er zyn veele verwaarloosde kruiden, als Weegbree, Muur (f) Kervel, enz. welke Sappen zoo wel, in hunnen verdunden staat, als de kruiden in zelfstandigheid, alle te saamen niets te beduiden schynen te hebben, maar die, als derzelver Sappen van de droeslemagtige stoffe wel gezuiverd, en door de uitdampinge van het vogt verdikt zyn, Uittreksels uitleeveren, die op den smaak geene geringe werkzaamheid ontdekken. Deze Uittreksels worden, even als die van de Sappen der meeste zoomer vrugten bereid, als ze tot droog wordens toe verdikt zyn, wederom vogtig in de lucht.

EX.

(f) *Alfins folia.*

Ggg 3

EXTRACTUM CICUTÆ.

Uittreksel van Scheerling of Dolle Kervel.

Neem Dolle Kervel bladeren, even voor dat de plant begint te bloeijen vergaderd; het welk zy gemeenlyk doet in July, of omtrent het laatste van Juny. Pers het Sap uit; en doet het aanstonds, zonder te laten bezinken, in een ondiepe verglaasde aarden pan, over een zeer zagt vuur; het zelve gedurig roerende, om het aanbranden voor te koomen, tot dat het tot een dikken groenagtig bruinen klomp gebragt is. Deze klomp kan met een weinig poeder van de gedroogde bladeren der plante tot pillen gemaakt worden.

Dit is de bereiding van Dolle Kervel, die onlangs te *Weenen* door *Dr. Storck* gemeen gemaakt is; die hetzelfde als een sterk ontbindend middel aanprijft, in veele hardnekkige ongesteldheden, waar de gewoone Geneesmiddelen niets uitwerken. Hy merkt aan, dat men altoos met kleine giften moet beginnen, als van twee greinen, tot pillen gemaakt, twee maal daags, en dat men, de gifte langzaamerhand vermeerderende, het kan ingeeven tot twee, drie, of zelfs vier drachma's op een dag, en in die hoeveelheden verscheidene weken daarmede kan aanhouden: dat het veilig kan gebruikt worden van Kinderen, oude Lieden en Zwangere Vrouwen: dat het den omloop (der vogten) noch verhaaft, noch stuit; noch verhit, noch verkoelt; noch eenigen invloed heeft op de dierlyke werkingen: dat het de afscheidingen vermeerdert, en den mond vogtig maakt; zelden purgeert; zeer zelden doet braaken, somtyds de uitwaasfeming bevordert; dikwyls eene overvloedige ontlasting van slymige pis te weeg brengt; doch in veele Lyders geene gevoelige ontlasting vermeerdert: dat het verstoptheden en derzelver gevolgen wech neemt; zinkingpyenen verligt, al zyn ze van langen duur geweest; knoestagtige gezwellen (*g*), zoo wel

inwendige, als uitwendige, verdryft, en Waterzugten (*b*) en Teeringen, die uit Knoestagtigheden (*i*) ontstaan, geneest; dat het menigmaal de Staar (*k*) ontbindt, of derzelver voortgang stuit, en somtyds de heldere Druiping (der oogen) (*l*) verdreeven heeft; dat verouderde uitwerpselen van de huid, zeere hoofden, kwaadaartige Zweeren, Kankers, de kwaadaartige witte vloed en langduurige zaaddruipinge (*m*), hardnekkige overblyffelen der Venusziekte, en bederf der beenderen, gemeenlyk voor het zelve moeten wyken: dat het meesten deels noodzaakelyk is, met het gebruik van dit Geneesmiddel een zeer langen tyd aan te houden, eer de geneezing uitgewerkt, ofte veel voordeel van het zelve verkreegen wordt: dat het in sommige gevallen mist, eenige verligting te geeven, en dat hy sommige Menschen ontmoet heeft, die deszelfs werking niet konden verdraagen; en dat 'er gevolgelyk eenig verborgen verschil in het gestel moet wezen, waar van de merkteekenen tot nog toe onbekend zyn: dat, alhoewel het geenszins onfeilbaarer is, dan andere Geneesmiddelen in derzelver betrekkelyke oogmerken, het groot getal van droevige gevallen, die door 't zelve gelukkig geneezen zyn, echter genoeg is, om het zelve tot verdere beproevingen aan te pryzen. De kragtige uitwerking van deeze Artseny is door veele uitmuntende Praktizyns buiten's lands bevestigd; schoon de proeven, tot hier toe in dit Land daar van genomen, niet veel goed gevolg gehad hebben. Mogelyk komt zulks eenigzins van den tyd, waar in de plant vergaaderd is, en van de wyze van het Uittreksel te bereiden. *Doct. Storck*, tekent zelf eenige mislagen aan, die in dit opzigt begaan zyn: want sommigen hebben het kruid verscheidene dagen op een hoop laten liggen, waar door een gedeelte van 't zelve verweerde, een gedeelte rottede, en het Sap dik en slymig werd: anderen hebben eene zeer groote menigte van 't Sap genomen, en het zelve met eene groote hitte, in koperen Vaten, afgekookt, waar door een sterke stank zeer verre verspreid werd,

(*g*) Tumores scirrhosi. (*b*) Hydropes. (*i*) Scirrhistates. (*k*) Cataracta. (*l*) Gutta serena seu *μυωopia*.
(*m*) Gonorrhoea.

werdt, en de kragtigste deelen verstrooid raakten: wederom anderen hebben het Sap met groote zorgvuldigheid helder gemaakt, en dus een zwart taai Uittreksel verkreegen, dat maar eenen geringen graad van den soortelyken reuk der plante behieldt: het uittreksel beoorlyk bereid zynde naar het bovenstaande Voorſchrift, is van eene groenagtig bruine kleur; en van eenen zeer onaangenaamen reuk, gelykende naar dien van muizen. Maar, alhoewel 'er reden is om te gelooven, dat veel van de Uittreksels, die hier gebruikt zyn, kwaalyk bereid waren, zoo kunnen wy geenszins toestaan, dat de algemeene kragteloosheid daar aan toe te ſchryven zy; want alhoewel 'er weinig bewyzen zyn, dat het eenige vermogende geneeskragten ontdekt, zoo zyn 'er toch verscheiden, dat het werking genoeg heeft, zelfs in kleine giften ingegeven, om ontruftende toevallen voort te brengen.

ELATERIUM.

*Sap van wilde Komkommers.
Lond.*

Snyd rype Wilde Komkommers in ſchyfjes, en het Sap zeer zagt uitgeperst hebbende, doet het door een fyn hairen zeef, in een verglaasd aarden vat. Als 't eenige uren geſtaan heeft, zal het dikker gedeelte naa den grond zakken; waar van het dunner moet afgegoeten worden, en de vogtige stoffe, die 'er nog overgelaaten is, moet 'er door kleinzing van afgeſcheiden worden. Het overblyvende dik gedeelte moet met een linnen doek gedekt, en aan de zon, of eene andere zachte hitte blootgeſteld worden, tot dat het geheel en al droog geworden is.

Het geen in de voorgaande bereidinge ten deele gebeurde, geſchiedt hier volkomen; te weeten, dat de geneeskragtige stoffe van zelfs van het Sap afſcheidt, als het maar een korten tyd ſtil ſtaat: en dit zelfde heeft plaats in de Sappen van verscheidene andere plant-

gewaſſen, als die van den wortel van Kalfsvoet (n), en Bryonie wortel. De bereidingen van deezen aart zyn gemeenlyk FOECULÆ, *Droeffems* genoemd geweest. De kleinzing hier boven voorgelchreeven, om dat gedeelte van 't wateragtig vogt af te zeygen, dat 'er niet, door zagtjes af te gieten, kan afgeſcheiden worden, is niet de gemeene kleinzing door papier; want die ſlaagt hier niet; dewyl de grover deelen van 't Sap, naa den grond zinkende, eenen ſlymigen koek maaken, waar door het vloeibaare niet heen kan. Maar de afſcheiding moet op eene andere wyze ondernomen worden, zoo dat men het vogt van boven aftappe: dit wordt verricht door het eene eind van eenige vogtige ſtrooken van wollen doek, ſtengen kattoen, of ſoortgelyke dingen in het Sap te ſteeken, en het ander eind over den rand van het vat te leggen, zoo dat het laager nederhange, dan de oppervlakte van het vogt is: door deeze beſtietinge ſlaagt de afſcheiding volmaaktelyk wel.

De *Edinburgſche Apotheek* ordonneert de wilde Komkommers te vergaderen eer ze volkomen ryp zyn; en niet meer van het Sap te neemen, dan het geen 'er van zelfs uitvloeit, als men ze in ſchyfjes ſnydt. Na dat het bezonken is, moet men het vloeibaare deel wech werpen, en het overgebleven dikke, zonder verdere aftapping of kleinzing, in de zon laaten droogen.

Het Sap van de onrype vrugten wordt gezegd geweldiger te werken, dan dat van de rypen. Doch de voorgaande voorſchriften verſchillen mogelyk zoo veel niet ten opzigte van den trap van rypheid, als in de wyze van het ſap uit te perſen; want beiden ſchynen te bedoelen, dat de vrugt genomen worde even voor dat dezelve zoo door en door ryp zy, dat ze barſt en haar Sap op het aanraaken uitſtort. En indien 'er eenige perſing gebruikt wordt, moet ze zeer zagt zyn; want anders zal 'er eenig gedeelte van de vleezige stoffe der vrugt te gelyk met het Sap uitgedrukt worden.

(n) *Ari radix.*

den, en de sterkte van het *Elaterium* zeer gering zyn; een stuk van het uiterste belang om te vermeiden, in een geneesmiddel van zulk eene kragtige werkinge, en dat aan zulk eene kleine gifte bepaald is.

Elaterium is een sterk prikkelend buikzuiverend middel, en werkt veeltyds ook als een

braakmiddel. Men moet het 'er nooit mede waagen, dan in ongevoelige slymige gestellen, als in Waterzugten, waar in het van sommigen byzonderlyk wordt aangepreezen. Twee of drie greinen zyn gemeenlyk eene genoegzaame gifte.

II. A F D E E L I N G.

Van de Uittreksels met Water.

Deeze Uittreksels worden bereid, door het onderwerp in water te kooken, en het afgekleinsde afkooksel tot eene verdikte vastheid uit te dampen.

DEEZE bewerking levert ons eenigen van de werkzaamere deelen der planten uit, die vry zyn van de nuttelooze, onoplosbaare aardagtige stoffe, die het grootste gedeelte van haaren omtrek uitmaaken. 'Er is een groot onderscheid in de groeiende zelfstandigheden, ten aanzien van derzelver bekwaamheid tot deeze bewerkinge; want sommigen geeven alle kragten daar aan over, anderen naauwelyks eenigen. Die deelen, in welken de zoete, slymige, verzagende, verkoelende, bittere, wrange, saamentrekkende kragten huisvesten, worden meestendeels uitgetrokken door kookend water, en blyven byna volkomen over, na het uitdampen: terwyl die, welken den

byzonderen reuk, geur en speceryagtige hoedanigheid bevatten, of in 't geheel niet uitgetrokken worden, of te gelyk met het scheivogt uitwaasselen.

Dus levert Gentiaan wortel, die byna enkel bitter is, een Uittreksel uit, dat den geheelen smaak en alle de kragten des wortels, in een klein bestek bezit: *Alsem*, die eenen graad van heetheid en sterken geur met het bitter vereenigd heeft, verliest de twee eersten in de uitdampinge, en geeft een Uittreksel, dat weinig van 't voorgaande verschilt: de speceryagtige hoedanigheid van Kaneel wordt door deeze behandeling verstrooid, terwyl derzelver saamentrekking overblyft: en een Uittreksel, van Lavendel en Rosmaryn bloemen gemaakt, ontdekt niets van den smaak, reuk, of de kragten van de bloemen.

Algemeene Regelen om Uittreksels met Water te maaken.

1. Het is, ten opzichte van het Geneesmiddel onverschillig, of het onderwerp versh, dan of het droog gebruikt worde; naardien 'er niets van 't geene in deeze bewerkinge kan behouden worden, door het droogen zal verlooren worden. Maar ten aanzien van de gemakkelykheid der uittrekkinge, is 'er een groot verschil in; dewyl de plantgewassen hunne kragten, in 't algemeen, veel gereeder uitgee-

ven, als ze maatig gedroogd, dan wanneer ze versh zyn.

2. Zeer vaste drooge zelfstandigheden moeten tot zeer kleine stukken gemaakt worden, eer men 'er het scheivogt by giet.

3. De hoeveelheid moet niet grooter zyn, dan noodig is om de kragten van het onderwerp uit te trekken. Want een verschil daar in zal somtyds eene verandering in de hoedanig-

nigheid van 't voortbrengfel veroorzaaken: en hoe grooter de veelheid van 't vogt is, hoe langduuriger vuur 'er zal vereischt worden, om het zelve uit te dampen, en gevolgelyk, hoe veel te meer van de vlugge deelen zullen verftrooid worden. Eene langduurige hitte maakt ook eene groote verandering in de stoffe, die niet vlug is: want zoete zelfstandigheden worden, door lang kookken met water, walgelyk; en de schielyk en sterk werkende purgeermiddelen verliezen hunne geweldigheid; hoewel zonder eenige merkelyke verminderinge hunner deelen.

4. De Afkookfels moeten door kleinzingen gezuiverd worden; en naderhand voor een dag of twee stil staan, wanneer men gemeenlyk eene groote menigte bezinkfel op den bodem vindt. Als het vogt, klaar afgegooten, een weinig gekookt, en naderhand koud wordt, zal het een nieuw bezinkfel afleggen, waar van het zagties moet afgegooten worden, eer gy voortgaat, om de uitdamping te voltooijen. Doch de Afkookfels van zeer harsagtige zelfstandigheden vereischen deeze behandeling niet, en worden 'er eer door benadeeld; dewyl de hars te gelyk met de werkelooze droesems zal nederzinken.

5. De Uitdamping wordt gemakkelyk verricht in wyde ondiepe vaten: want hoe grooter de oppervlakte van 't vogt is, hoe de wateragtige deelen eerder zullen uitwaassenen: gelyk deeze uitwerking ook door beweeging kan bevorderd worden.

6. Als de stoffe begint dik te worden, moet men naauwkeurig zorg draagen, dat ze niet aanbrande. Dit toeval, byna onvermydelyk, als de menigte groot is, en 't vuur, gelyk gemeenlyk geschiedt, onder de uitdamppan gelegd, kan nogthans met zekerheid voorgekoomen worden, door de verdikking niet langer, op de gewoone wyze, voort te zetten, dan tot de dikte van eene fyroop, wanneer de stoffe in ondiepe tinnen of aarden pannen moet overgegooten, en in eenen maagtig heeten oven, met de deur open, geplaatst worden; welke hitte, op alle de deelen van 't vogt gelykelyk werkende, het zelve schielyk tot eenigen trap

van de begeerde dikte zal brengen. Dit kan insgelyks, en veel veiliger in een Marienbad (a) verricht worden, door het uitdamp vat in kookend water te zetten; doch de uitdamping is hier ten uiterste langzaam en verdrietig.

7. De Uittreksels moeten met een weinig Geest van wyn gesprengd worden, om het duf worden voor te koomen [L.]. En zy moeten in blaazen, met zoete Olie bevochtigd, bewaard worden.

EXTRACTUM ABSINTHII.

Uittreksel van Alfem.
Edinb.

Kook gedroogde Alfem bladeren in water, nu en dan met versh water aanvullende, tot dat het kruid, alle zyne kragten aan 't vogt heeft overgegeeven. Kleins het Afkookfel door een wollen doek, en damp het uit, in eene zandhitte, tot de dikte van Honich.

Dit Uittreksel is byna enkel bitter, dewyl de byzondere geur van den Alfem in de uitdamping verftrooid wordt. De Chemisten bereiden het Uittreksel van Alfem gewoonelyk van het Afkookfel, dat na de distilleering van de wezendlyke Olie in de Distilleerketel overblyft: en deeze zuinigheid, mits dat de Distilleerketel ter deege schoon zy, en het vogt niet al te lang na de distilleering daar in gestaan hebbe, is niet af te keuren; nademaal het overblyvende Uittreksel het zelve zyn zal, of wy den uitwaassenden damp hebben opgevangen, dan of wy hem in de lucht hebben laten vervliegen.

EXTRACTUM CENTAURII MINORIS.

Uittreksel uit klein Duizendgulden kruid.
Edinb.

Dit wordt voorgeschreeven op dezelfde wyze te bereiden, als het voorgaande. Het is het oudste Uittreksel, daar we eenig bericht van hebben: deszelfs bereiding is zeer naauwkeu-

(a) Balneum Mariæ. Zie daar van bladz. 401.

keurig en omftandig ter neder gefteld in een Boek, dat gemeenlyk aan GALENUS wordt toegelchreeven, *de Virtute Centauræ*. De Schryver van die verhandelinge pryst dit Uittrekfel aan, als een Geneesmiddel van uitsleekenden dienst, in menige gevallen; en merkt de Centaurie aan als een foortelyk middel tegen de beete van een dollen Hond, en andere venynige Dieren. Buiten twyffel is het een nuttig bitter, dat de algemeene kragten der zelfftandigheden van dien rang bezit; doch het kan niet wel onderfeld worden eenige anderen te hebben.

EXTRACTUM CHAMÆMELI.

*Uittrekfel van Kamillen.
Edinb.*

Dit Uittrekfel wordt van de Kamilbloemen bereid, op dezelfde wyze, als de twee voorgaanden van de bladeren der planten. Ook verschilt het niet heel veel van dezelve in hoedanigheid; dewyl de foortelyke geur der Kamillen in de uitdampinge vervliegt. De Chemiften bereiden het gemeenlyk, als dat van Alfem, van het Afkookfel, dat na het distilleeren van de wezendlyke Olie overblyft.

EXTRACTUM ENULÆ CAMPANÆ.

*Uittrekfel van Alantswortel.
Lond.*

Kook de wortels van Alantswortel in water, pers en kleins het Afkookfel uit, en zet het wech om te bezinken. Giet het vogt dan klaar af, en verkook het tot de dikte van pillen; zorg draagende, byzonder op het laatste, dat het niet aanbrande.

Dit Uittrekfel behoudt een groot gedeelte der kragten van den wortel: deszelfs smaak is eenigzins heet, en niet onaangenaam bitteragtig. Het wordt van een scrupel tot een drachma ingegeven, in eenen slapen staat der vezelen van de Maag, en in sommige Borstkwaalen.

EXTRACTUM GENTIANÆ.

Uittrekfel van Gentiaan.

L. E.

Dit Uittrekfel wordt van de Gentiaan wortels bereid, op dezelfde wyze, als de voorgaande Uittrekfels. Het heeft eene roodagtig bruine kleur, en eenen fellen bitteren smaak; zynde een van de sterkste bitters van Plantgewassen.

EXTRACTUM GLYCYRRHIZÆ.

*Uittrekfel van Zoethout.
Lond.*

Kook versh zoethout zagtes in water, pers het Afkookfel door een teems, en damp het, na dat de droeffem bezonken is, uit, tot dat het niet langer aan de vingers kleeft; zorg draagende, dat het op 't laatste niet aanbrande.

EER men den wortel kookt, is het dienstig, denzelve overdwers in kleine stukjes te snyden; op dat hy zyne kragten des te gereeder moge uitgeeven door eene zagte kookinge: want als de kooking lange duurt, zal de ryke zoete smaak, wegens welke deeze bereiding in achtinge is, grootelyks benadeeld worden. Om dezelfde reden moet de veelheid van water niet grooter wezen, dan volstrekt noodzaakelyk is, om de kragten uit den wortel te trekken: een quart, of ten hoogsten drie pinten zullen volkomen genoeg zyn voor een pond zoethout. Het zoude zeer voordeelig voor de bereidinge, en mogelyk, (als men eene groote menigte maaken moest) min kostbaar voor den Bereider zyn, als men, in plaats van het Afkookfel, het sap van zoethout, tusschen yzeren rollen (als het suikerriet buitenslands behandeld wordt, om het sap 'er van te krygen) uitgeperst, gebruikte. Gemeenlyk zyn ons groote menigte van Uittrekfel van Zoethout uit Spanje en andere vreemde landen gebragt; doch men vindt het zel-

zelden volkomen goed in de winkels; dewyl de Maakers van deeze gerieflykheid, zoo wel binnen als buitenslands, of zeer flordig zyn in derzelver bereidinge, of het zelve wel met voordacht met zand en andere onreinigheden vermengen. Als het met behoorlyke zorgvuldigheid gemaakt wordt, is het by uitstek zoet, niet het minste bitteragtig, noch walglyk, en aangenaamer van smaak, dan de wortel zelf; van eenen behaaglyken reuk, eene roodagtig bruine kleur, en als het tot draaden uitgetrokken wordt van eene glanzige goudkleur; geheel ontbindbaar in water, zonder eenigen droefem af te leggen.

Deeze bereiding zoude in de winkels zeer bekwaam zyn tot veele oogmerken, als het in wat zagter gedaante gehouden wierdt, dan die van een Uittreksel. Het eenige ongemak, dat met deeze zachte gedaante vermeld gaat is, dat het in een korten tyd duf wordt: doch dit kan men kragtig voorkomen, door 'er een weinig Geest van wyn by te doen.

EXTRACTUM HELLEBORI NIGRI.

Uittreksel van de zwarte Nieswortels.

L. E.

Dit Uittreksel wordt van de zwarte Nieswortels gemaakt, op dezelfde wyze, als dat van de Alants wortels, hier boven beschreeven. Het purgeert met zeer veel minder geweldigheid, dan de Nieswortel in zelfstandigheid; en schynt een van de beste bereidingen van dien wortel te zyn, als men voor heeft, dat hy alleen als een buikzuiverend middel zal werken. De gifte is van agt of tien greinen tot vyftien of meer.

EXTRACTUM LIGNI CAMPECHENSIS.

*Uittreksel van Campeche hout.
Lond.*

(b) *Diarrhoea.*

Neem van Campechehout, tot poeder gemaakt, een pond. Kook het, in een Gallon water, tot dat de helft van 't vogt verteerd is, de kooking met versh water vier maal of meer herhaalende: de verscheide afkookfels moeten dan onder elkanderen gemengd, door een teems gedaan, en tot eene behoorlyke dikte uitgedampt worden.

Dit hout geeft zyne kragt zeer bezwaarlyk aan wateragtige scheivogten over, en hierom is het zeer noodzaakelyk het zelve eerst tot fyn poeder te maaken. De *Edinburgsche Apotheek* ordonneert, Geest van wyn tot hulp te neemen; zie de volgende AFDEELING.

Het Uittreksel van dit Vershout is voor een zeer langen tyd in onze Gasthuizen in gebruik geweest; maar is nu eerst in de Apotheek aangenomen. Het heeft een aangenaamen zoeten smaak, met eenigen graad van saamentrekkinge; en hierdoor wordt het dienstig in Buikloopen (b), om de scherpe vogten te verfstompen, en de darmen en openingen der kleiner vaten maatic saamen te trekken: het kan van een scrupel tot een half drachma ingegeven, en zulks vyf of zes maal daags met voordeel herhaald worden. Gedurende het gebruik van deeze Artseny, wordt de stoelgang dikwyls door dezelve rood geleverd, het welk sommigen ongerust gemaakt heeft, als of deeze kleur van bloed voortkwam: daarom moet de Voorfchryver den Lyder waarschuwen, dat hy zich daar over niet moete ontzetten.

EXTRACTUM CORTICIS PERUVIANI.

molle & durum.

*Uittreksel van Peruviaanschen Bast, zagt en hard.
Lond.*

Kook een pond tot poeder gemaakten Bast, in vyf of zes quarten water, een uur of twee, en giet het vogt dan af; welk,

200

Hhh 1

zoo lang het heet is, rood en doorschynend zyn zal, maar als het koud is, geel en troebel wordt. De overgebleeven Bast moet wederom, in dezelfde hoeveelheid van water, als te vooren gekookt worden, en deeze bewerking herhaald tot dat het vogt, als het koud wordt, helder en doorschynend blyft. Alle deeze Afkookfels, gekleinsd en met elkanderen gemengd zynde, moeten over een zeer zagt vuur tot eene behoorlyke dikte uitgedampt worden; wel zorg draagende, dat de stoffe niet aanbrande.

Dit Uittreksel wordt geordonneerd in de winkels te houden, zoo wel in eene zagte, als in eene harde gedaante; de eerste van eene behoorlyke dikte om 'er pillen van te maaken; en de andere, om het tot poeder te brengen.

PERUVIAANSCH BAST is eene harsagtige droogery: de hars smelt 'er door de hitte uit, maar wordt door het water niet volkomen ontbonden; hier van daan is het, dat ze, in het koud worden, daar van afscheidt, het vogt troebel maakt, en gedeeltelyk naa den grond zinkt, gelyk klaarlyk blykt, als men het bezinksel met Geest van wyn beproeft (zie het Bericht van dit Artikel op bladz. 200.) Dit Uittreksel zal mogelyk voordeeliger zyn, met bystand van Geest van wyn, op dezelfde wyze, als dat van Jalappe; en deeze manier heeft het COLLEGIE van *Edinburgh* voorgeschreeven.

Maar, gelyk de *Gecommitteerden* aanmerken, alle de Geesten, die men by ons kan verwagten tot deeze bewerking gebruikt te zullen worden, zyn verzeld van eenen graad van kwaaden geur: en deeze hecht zeer sterk aan het slymig gedeelte van den Geest, het welk laaft uitdampende, deelen kwaaden geur aan 't Uittreksel moet mededeelen; eene omstandigheid, die van groot belang is; dewyl deeze Artseny voor zulken geschikt is, welker Magen te zwak zyn, om eene behoorlyke hoeveelheid van den Bast in zelfstandigheid te kunnen verdraagen. Tien of twaalf greinen van het harde Uittreksel worden even

kragtig gerekend, als omtrent een half drachma van den Bast zelven.

EXTRACTUM LIGNI GUAJACI.

molle & durum.

*Uittreksel van Guajacum Hout, zagt en hard.
Lond.*

Kook een pond geschnaapt Guajacum hout in een Gallon water, tot dat de helft van het vogt verwaasfemd is; de bewerking vier of meer reizen, met dezelfde hoeveelheid van versh water, herhaaltende. De verscheidene Afkookfels door een teems gedaan zynde, moeten te saamen vermengd en verdikt worden; wanneer de wateragtige deelen byna geheel uitgewaasfemd zyn, moet 'er een weinig verbeeterde Geest van wyn worden bygedaan; op dat alles tot eenen gelyken en taaijen klomp moge gebragt worden. Dit Uittreksel moet, even als het voorgaande, in eene zagte en harde gedaante bereid worden.

HIER zyn de harsagtige deelen van 't hout, welken door 't water uitgekookt zyn, 'er toe geschikt om tegen het einde der verdikkinge af te scheiden; hierom is een byvoegfel van Geest van wyn noodzaakelyk, om dezelve met de overige stoffe vereenigd te houden. Het Uittreksel komt met het hout in kragten overeen; zie bladz. 152.

EXTRACTUM RUTÆ.

*Uittreksel van Wynruit.
Lond.*

Dit wordt van Wynruit bladeren bereid, op dezelfde wyze, als dat van Alantswortels, hier voor reeds beschreeven. Het behoudt een groot gedeelte van de heetheid en prikkelende kragt der Wynruit; want, alhoewel de voornaamste kragten der Wynruit in eene wezendlyke Olie huisvesten, zoo is de Olie van deeze plante nothans niet van eene zeer vlugge soorte, gelyk hier voor

in

in het *Hoofdd.* van deeze bereidingen is aangemerkt; zie bladz. 378.

EXTRACTUM SABINÆ.

*Uittreksel van Zevenboom.
Lond.*

Dit Uittreksel wordt van de bladeren van Zevenboom getrokken, op dezelfde wyze als het voorgaande. Het behoudt zo veel niet van de kragten van zyn onderwerp, als dat Uittreksel doet; dewyl de Olie van Zevenboom vlugger is, dan die van Wynruit.

GUMMI & RESINA ALOES.

*Gom en Hars van Aloë.
Lond.*

Kook vier oncen van Socotorynsche Aloë in twee pinten water, tot dat 'er zoo veel van de Aloë ontbonden is, als maar mogelyk is. De ontbinding, eenen nacht stil gestaan hebbende, zal de Hars op den bodem van 't vat afleggen: waar na het overblyvende vogt, als 't noodig is, moet gekleinsd, en vervolgens uitgedampt worden; op dat de Gom moge overblyven.

De Gom van Aloë is wat minder buikzuiverende, en heel veel minder onaangenaam, dan het rauwe Sap. Deeze verandering is niet toe te schryven, gelyk men zou mogen onderstellen, aan de afscheidinge van de Hars; want de zuivere Hars van Aloë is nog minder onaangenaam, en minder purgeerende, dan de Gom; ja sommigen hebben ontkend, dat ze in 't geheel eenige buikzuiverende kragt heeft, en anderen schryven 'er eene saamen-trekkende hoedanigheid aan toe. Ik heb deeze Hars, door wryvinge met de aardagtige poeders verdeeld, ingegeven, in de gifte van een scrupel, zonder eenige uitwerking 'er van te bespeuren (zie bladz. 31.). De Gom schynt het eenigste deel te zyn, dat hier voor geneeskundig gebruik bedoeld wordt: en indien de Hars vereischt wordt, moet ze verder, door ontbindinge in Geest van wyn, gezuiverd

worden; want als ze door nederploffinge uit eene wateragtige ontbindinge van onzuivere Aloë verkreegen wordt, zullen alle de onzuiverheden der droogery, die niet ontbindbaar zyn in water, te gelyk met dezelve nederplossen.

PILULÆ SEU EXTRACTUM RUDII;

*Pillen of Uittreksel van Ruidius.
Edinb.*

Neem van
Zwarte Nieswortels,
Koloquint,
Socotorynsche Aloë, van elks twee oncen;
Schammonie, een once;
Gevitrioleerden Wynsteen, twee drachma's;
Gedistilleerde Olie van Kruidnagelen, een drachma.

Kneus de Koloquint en Nieswortel, giet 'er twee quarts water op, en kook het vogt tot op de helft af: doet het Afkooksel door een teems, en damp het uit tot de dikte van Honich; dan de Aloë en Schammonie, tot syn poeder gemaakt, daar by doende: en wanneer de klomp van 't vuur genomen is, meng 'er dan gevitrioleerden Wynsteen, en de gedistilleerde Olie in.

Deeze bereiding is een Geneesmiddel van veel aangelegenheid, als een buikzuiverend middel, overeenkomende met een ander, dat hier na op bladz. 431. onder den tytel van *Extractum Catharticum*, beschreeven wordt. Water schynt een beeter scheivogt, zoo wel voor Koloquint als voor den Nieswortel, dan geestagtige vogten: want de Uittreksels met Water prikkelen veel minder, dan die met Geest gemaakt zyn, alhoewel mogelyk niet minder kragtige purgeermiddelen.

ROB BACCARUM JUNIPERI.

Conserf van Jenever Beziën.

Laat Jeneverbeziën, ter dege gekneusd, in eene genoegzaame veelheid van water gekookt,

Hhh 3

koekt, het vogt gekleinsd, en tot de dikte van Honich verdikt worden.

DEEZE bereiding kan ook van het Afkookfel, dat na het distilleeren van wezendlyke Olie van de Beziën overblyft, gemaakt worden. Zy heeft een zoeten balsmagtigen smaak, met eene meerder' of mindere bitterheid verzeld, naar dat het zaad der Beziën

meer of minder door en door gekneusd was. Deeze fraaije bereiding, schoon in onze Apotheek niet aangenomen, schynt eene plaats in de winkels niet onwaardig te zyn. *Hoffman* heeft 'er groote gedachten van, in zwakheden van de maag en darmen, en in moeiljelyke pisontlastingen, die zoo gemeen zyn by menschen, die op hunne Jaaren koomen.

III. A F D E E L I N G.

Van de Uittreksels met verbeeterden Geest van Wijn.

VERBEETERDE Geest van wijn ontbindt de wezendlyke Oliën en Harsen van plantgewassen, en verliest de Olie niet ligt in de uitwaasfening; om dat de hitte, die genoeg is om zuiveren Geest uittewaasfemen, veel minder is, dan die, waar in water zeer sterk uitdampst, of de meeste wezendlyke Oliën afdruipen. Hierom zal een harsagtig of geestagtig Uittrekfel van *Alsem*, geheel anders dan dat met water gemaakt is, zoo wel de heetheid en geur, als de bitterheid van het kruid bevatten; een van *Kaneel* gemaakt bezit zoo wel derzelver speceryagtige kragt, als de saamentrekkende; en een van *Lavendel* en *Rosmaryn* bloemen behoudt een groot gedeelte van derzelver geur en kragten; dewyl de vlugge deelen; die door 't water, in de uitdampinge wech gedaan worden, door den Geest agter blyven.

De Geest, die tot dit oogmerk gebeezygd wordt, moet volkomen vry zyn van allen kwaaden geur; welke ten deele aan de bereidinge zoude medegedeeld worden; gelyk ook van alle bymengfels van slym of water, welk niet alleen deszelfs ontbindende kragt zou veranderen, maar ook, tegen het einde van de verdikking' uitdampende, de vervliegung der vlugger deelen van 't onderwerp bevorderen. Hierom moet het onderwerp zelf altyd droog zyn: want zulke zelfstandigheden, die haare kragt door het droogen verliezen, die verliezen ze eveneens, als ze aan deeze behande-

ling met den zuiversten Geest onderworpen worden.

De verdikking moet van 't begin af in de zachte hitte van een waterbad verricht worden. Het is niet noodig, dat men den Geest in de lucht laate uitdampen; want het grootste gedeelte van den zelven kan verkreegen worden, door den damp in de gemeene distilleervaten te vergaderen. (Zie het V. HOOFD.). Indien de gedistilleerde Geest bevonden wordt eenigen geur van 't onderwerp overgebracht te hebben, zoo kan hy met voordeel bewaard worden, om hem tot het zelfde oogmerk daar na nog eens te gebruiken.

Het is merkwaardig, dat, alhoewel de verbeeterde Geest het eigen scheivogt van de zuivere vlugge Oliën en van de grover harsagtige stoffe der plantgewassen is, en water dat van de slymige en zoute stoffen; deeze beginselen nogthans, byna in alle planten, zoo naauw met elkanderen vereenigd zyn, dat, welk vogt van deeze beiden ook eerst moge gebruikt worden, het zelve een gedeelte zal opneemen van dat geene, welk alleen regstreeks door het andere kan ontbonden worden. Hier van daan leeveren verscheide plantgewassen, die zeer harsagtig zyn, en welker kragten voornaamelyk in hunne hars bestaat, nogthans zeer nuttige Uittreksels uit met water, hoewel niet evenaarende met die, welken door eene voorzigtige toepassing van Geest verkreegen worden. Hier van daan zyn de
Uit-

Uittreksels, met zuiveren Geest van de meeste plantgewassen gemaakt, ook geen loutere Harfen; want 'er wordt een gedeelte van de gomagtige stoffe, indien het onderwerp 'er eenige bevar, tegelyk met de Hars opgenomen, een bymengfel dat zeer voordeelich voor 't Uittreksel is, als men het met een geneeskundig oog beschouwt. De geestagtige Uittreksels van verscheidene groeiende zelfstandigheden, als Munt bladeren, Rhabarber, Saffraan, worden zoo wel in water, als in Geest ontbonden.

Zuivere Harfen worden, door vermenging van eene menigte Water met geestagtige Aftreksels van zeer harsagtige plantgewassen, bereid. De Hars, in 't water niet ontbonden kunnende blyven, scheidt af en valt naa den grond; latende zulke andere grondbeginfels van de plante in het scheivogt over, als de Geest te saamen met het zelve in 't eerste moge uitgetrokken hebben.

RESINA JALAPPÆ.

*Hars van Jalappe.
Edinb.*

Neem eenige hoeveelheid van wortel van Jalappe, wel ter dege gekneusd. Giet 'er zoo veel verbeterden Geest van wyn op, als genoeg is, om het vier vingeren diep onder te zetten; en trek het te saamen in een zandbad, op dat de Geest de kragt des wortels moge uittrekken. Kleins het Aftreksel door papier, doet het in een glazen Distilleerkolf, en distilleer de helft van den Geest 'er af. Doet eene bekwaame hoeveelheid water by het overgebleevene, en de Hars zal naa den grond nederploffen: verdeel ze in kleine koekjes, en droog ze met eene zeer zagte hitte.

DEEZE bereiding is eene zuivere Hars; want de gomagtige deelen, die de Geest, mogt opgenomen hebben, blyven in het scheivogt hangen. Derzelve onoplosbaarheid in eenig wateragtig vogt, en derzelve kleeverige hoedanigheid, waar door ze aan de zyden der darmen blyft hangen, en groote

prikkeling en krimpelingen veroorzaakt, beletten dezelve ooit alleen en op haar zelve te geeven. Zy wordt tot gebruik bekwaam gemaakt, door ze ter dege wel te stampen, met aardagtige poeders; door ze met Amandelen of tot poeder gemaakte gom te wryven, en het saamenmengfel met water tot eene amandelmelk te maaken; of door ze in Geest van wyn te ontbinden, en de ontbinding met eene bekwaame hoeveelheid van syroop of slym te vermengen. Zes of agt greinen, op eene van deeze wyzen bereid, zyn kragtig buikzuiverend, en gemeenlyk zonder krimpinge, of het lichaam veel te ontroeren.

Men heeft gezeid, dat de Hars van Jalappe veeltyds vervalscht is met gemeene Hars; en dat dit misbruik kan ontdekt worden door Geest van wyn, die de eerste ontbindt, en de laatste onaangeroerd laat. Op dit kenmerk kan men evenwel niet volkomen staat maaken; want 'er zyn veele goed koop harfen, die, zoo wel als de Hars van Jalappe, ontbindbaar zyn in Geest van wyn; en 'er is geen eene, die niet door kunft zodanig te maaken is.

RESINA SCAMMONIL

*Hars van Schammonie.
Edinb.*

Deeze Hars wordt op dezelfde wyze bereid, als de voorgaande; waar mede zy in de algemeene eigenschappen overeenkomt; als dat ze, alleen op haar zelve ingenoomen, geweldige krimpelingen veroorzaakt, en gemeenlyk veilig genoeg werkt, als ze behoorlyk verdeeld is. Schammonie is buiten twyfel een kragtig purgeermiddel; doch wat voordeel 'er zy in het scheiden van de purgeerende Hars van derzelve natuurlyke verbeteraar, het gomagtig deel, is zoo klaar niet.

RESINA GUAJACI.

*Hars van Guajacum.
Edinb.*

Dee-

Deeze Hars wordt op dezelfde wyze bereid, als de twee voorgaanden, of van het hout, dat Guajacum genoemd wordt, of van dat geene, welk Guajacum Gom hiet: doch gemakkelykft wordt ze van het laafte verkreegen.

De kragt van Guajacum beftaat ganschelyk in deszelfs Hars; en de Hars van 't hout en van de zoo genaamde Gom is volkomen een en 't zelfde; zynde de Gom de natuurlyk uitvloeijing van den boom. Als men deeze uitvloeijing zuiver konde hebben, dan zou 'er geene plaats voor eenige kunftige bereidinge van deezen aart overblyven; maar zy bevat altoos een groot gedeelte aardagige ftoffe, zoo dat het ten uiterfte noodzaakelyk is, deeze wyze van zuivering te gebruiken. Zestien oncen van de befte Guajacum Gom, leeveren niet meer uit, dan twaalf oncen zuivere Hars. Dezelfde hoeveelheid van 't hout leevert omtrent drie oncen, meer of min, uit, naar dat het goed is. De baf is eenigzins minder harsagig, dan 't hout.

RESINA CORTICIS PERUVIANI.

Hars van Peruviaanfchen Baf.
Edinb.

Deeze Hars wordt op dezelfde wyze gemaakt, als de voorgaande, en is eene fraaije bereiding van den Baf, veel fterker, dan het wateragtig Uittreksel, in de voorgaande Afdeeling befchreeven: zy is byna even kragtig, als tienmaal derzelver hoeveelheid van den Baf in zelfftandigheid. Nogthans blykt het niet, dat de afcheiding van de zuivere Hars, door het bydoen van water eenig voordeel aanbrengt, noch in dit, noch in de andere Artikelen. Met opzigt tot den Baf in 't byzonder, is het raadzaamer, daarop toe te leggen, om alles, dat 'er door wateragtige of geestagtige fcheivogten kan uitgetrokken worden, in een faamenmengfel te vereenigen: en ingevolge hier van heeft het COLLEGIE van *Edinburgh* eene bereiding van deeze foorte aangenoomen, welke in de volgende Afdeeling befchreeven is.

EXTRACTUM CROCI.

Uittreksel van Saffraan.
Pharm. Brandenb.

Laat Saffraan in verfche gedeelten van zuiveren Geest van wyn trekken, zoo lang als de Geest eenige kleur daar uit trekt. Meng de verfcheidene Aftreksels te faamen, en distilleer den Geest in een hoog glazen vat, met de hitte van een waterbad, af, tot dat het overblyffel de dikte van Olie of Balfem fchynt te hebben.

Dit is eene algemeene bewerking om Uittreksels van speceryagtige en andere welriekende zelfftandigheden te bereiden; welke Uittreksels gemeenlyk onderfcheiden geweest zyn door den naam van *wezendlyke*, om dezelfde reden als de vlugge Oliën zoo genaamd worden; te weeten dat ze den foortelyken reuk en geur van 't onderwerp behouden. In 't maaken der Uittreksels van deezen rang, moet de verdikking nooit verder voortgezet worden, dan tot de dikte, die hier boven is voorgefchreeven; want als de ftoffe dik geworden is, waaffemt de Geest bezwaarlyker uit, dan te vooren, en is ook beeter inftaat om eenige van de vlugge deelen mede te neemen. Als men de bereiding in eene dikke of vaste gedaante hebben moet, is het raadzaamer, eene gepaste hoeveelheid van eenige gevoeglyke poederagtige ftoffe daar by te mengen, dan het verlies van derzelver kragt aan eene verdere uitdamping te waagen. En als men eenig byvoegzel noodig heeft om het Uittreksel van Saffraan te verdikken, dan fchynt de Saffraan in zelfftandigheid het befte te zyn.

Het wezendlyk Uittreksel van Saffraan is een fraai en verheven hartverfterkend middel. BOERHAVE zeidt, dat het zulke vervrolykende kragten bezit, dat het, wanneer men het een weinig te rykelyk gebruikt, een geduurig en onmaatig lachen veroorzaakt: hy merkt aan, dat het de pis met eene roode kleur verft; en dat het zich met Water, Geest, en Oliën vermengt; maar befte met een glas Kanary, of anderen ryken wyn, wordt ingenomen. Weinige droppelen 'er van

van zyn eene genoegzaame gifte. De gedistilleerde Geest bevat ook eenig gedeelte van de kracht der Saffraan, hoewel veel minder dan het Uittreksel: en hy wordt gezegd een groot voordeel boven de meeste andere hart-versterkende Geesten vooruit te hebben; te weeten, dat hy den Lyder tot zweeten schikt; hy mag, behoorlyk verdund zynde, van een drachma tot een half once worden ingenomen.

IV. A F D E E L I N G.

Van de Uittreksels met Geest en Water.

DAAR zyn verscheidene Plantgewassen, byzonderlyk van eenen harsagtigen aart, die voordeelijker met een mengsel van Water en Geest behandeld worden, dan met een van beiden alleen. De kragten van harsagtige houten, basten en wortels, kunnen door lang koken, in versche gedeelten van water, inderdaad wel voor een groot gedeelte uit dezelven getrokken worden; maar zy lyden te gelyk ook groot nadeel van de langduurige hitte, die 'er noodig is, tot de uittrekking, en tot de volgende uitdamping van zoo groot eene menigte vloeistoffe. Verbeeterde Geest van wyn is aan dat ongemak niet onderhevig; maar de Uittreksels met den zelve verkreegen, van de zelfstandigheden, die hier bedoeld worden, zyn byna louter harsagtig, en minder geschikt voor 't algemeen gebruik, dan zulken, in welken de hars door een bymengsel van de gomagtige stoffe verdeeld is, waar van Water het regstreekse scheivogt is.

Daar zyn twee wegen, om deeze saamgestelde of gom-harsagtige Uittreksels te verkrygen; de eene is, door Proefgeest, dat is een mengsel van omtrent gelyke deelen van Geest en Water, voor het scheivogt te gebruiken; de andere, door het onderwerp eerst in zuiveren Geest te laten trekken, en dan in water; en naderhand de beide deelen, welken de twee scheivogten afzonderlyk uitgetrokken hebben te saamen te vereenigen. In sommige gevallen, wanneer eene genoegzaame hoeveelheid van gomagtige stoffe in 't onderwerp ontbreekt, kan zulks door kunst vergoed worden, door het geestagtig Aftreksel tot de dikte

van een Balsam te verdikken, dan eene dikke ontbinding van eenige enkele gom, als slym van Arabische Gom, door en door daar mede te vermengen, en het saamenmengsel met een zachte hitte uit te droogen. Op deeze wyze verkrygt men fraaije Gom-Harsen, die op staande voet met water tot een melkagtig vogt kunnen vermengd worden.

EXTRACTUM JALAPII.

Uittreksel van Jalappe.
Lond.

Giet eenigen verbeeterden Geest van wyn op poeder van Jalappe, en trek 'er met eene zachte hitte een Aftreksel af: kook de overblyvende Jalappe in versche gedeelten van Water. Kleins het eerste Aftreksel, en trek 'er den Geest af, tot dat het gene overblyft dik wordt: kook het gekleinsde Aftreksel insgelyks tot dezelfde dikte: meng de beide verdikte stoffen dan te saamen, en breng alles, met eene zachte hitte, tot de dikte van pillen.

Edinb.

Neem eenige hoeveelheid van Jalap wortel; ter dege wel gekneusd, giet 'er zoo veel verbeeterden Geest van wyn op, dat de stoffe vier vingeren breed onder staat, en laat het saamen in een zandbad trekken: giet dit Aftreksel af, en giet op den overblyvenden droefflem eene genoegzaame hoeveelheid van water: laat het een uur saamen

men kookten: doet het afkookfel dan door een teems, en damp het daar na uit tot de dikte van Honich; tegen het einde van de uitdamping het geestagtig aftrekfels daar by mengende, en het zelve geduurig in beweeging houdende met roeren, op dat alles tot eenen gelyken klomp, zonder klonters moge gebragt worden. Een groot gedeelte van het geestagtig Aftrekfel kan door distilleeringe herkreegen worden; voor dat het by het wateragtig Afkookfel gemengd wordt.

Dit Uittreksel is een nuttig buikzuiverend middel, en beter te achten dan de rauwe wortel, als hebbende gelykformiger sterkte, en zynde de gifte, door 't wechwerpen van de houtagtige deelen, ook kleiner gemaakt: de minste gifte is twaalf greinen. Wanneer het geestagtig Aftrekfel op zich zelf alleen verdikt wordt, zal het eenen harsagtigen klomp nitleveren, die, alhoewel door gevoeglyke bymengfels gantschelyk verdeeld, geweldige krimpelingen veroorzaakt, en nogthans niet genoegzaam buikzuiverend is; de wateragtige Afkookfels leveren een Uittreksel uit, dat ten uiterste zwakkelyk werkt: maar beiden, te saamen vereenigd, gelyk in deeze bereidinge, maaken een kragtige en veilige purgatie uit. Deeze wyze van Uittreksels te maaken, kan met voordeel op verscheidene andere harsagtige zelfstandigheden toegepast worden, als op drooge houten, wortels, basten, enz. Eene kleine hoeveelheid van Geest neemt de Hars op, en veel minder water, dan anderszins noodig zyn zoude, trekt alle de andere ontbindbaare deelen uit.

In de voorgaande Uitgave van de *Edinburgsche Apotheek* was geordonneerd, een weinig vast Loogzout te doen by 't water, waar in de Jalappe, na de werking van den Geest, gekookt werdt; op eene onderstelling, dat het water dus inslaat gesteld wordt om meer van den wortel uit te trekken, dan het door zich zelf alleen zoude doen. Maar, voor zoo verre de hoeveelheid van het Loogzout iets doen kan, heeft het eene tegengestelde uitwerking; dewyl het de werking van het water verhindert. De harsagtige deelen van

de Jalappe worden door den Geest opgelost; en 'er blyft weinig meer dan de gomagtige stoffe voor 't water om uit te trekken over. Wanneer nu zuivere Arabische Gom, te gelyk met eenig Loogzout in water gedaan wordt, zal het zout het water buiten staat stellen om de Gom te ontbinden: en als de Gom vooraf ontbonden is, zal het bydoen van eenig Loogzout dezelve nederploffen.

EXTRACTUM CORTICIS PERUVIANI.

Edinb.

Het COLLEGIE van *Edinburgh*, heeft geordonneerd, het Uittreksel van den Koortsbast met water en Geest te maaken, op dezelve wyze, als het voorgaande. Wy kunnen in den Bast twee soorten van smaak onderscheiden, eenen saamentrekkenden en eenen bitteren; welker eerste in de harsagtige stoffe schynt te huisvesten, en de laatste voornaamelyk in de gomagtige. Het wateragtig Uittreksel (op bladz. 423. beschreeven) is redelyk sterk, ten aanzien van de bitterheid, maar ten opzichte van de saamentrekkende kragt, heeft het maar eenen geringen graad. De zuivere Hars integendeel, (bladz. 428.) is sterk in de saamentrekkinge, en zwak in de bitterheid. Beide hoedanigheden zyn in dit Uittreksel, daar wy nu van spreken, vereenigd; welk derhalve blykt de beste bereiding van deeze soorte te zyn, die men van deeze kostelyke droogery kan bekomen.

EXTRACTUM LIGNI CAMPECHENSIS.

Uittreksel van Campeche Hout.
Edinb.

Dit Uittreksel wordt in de *Edinburgsche Apotheek* voorgeschreeven, even als het voorgaande te bereiden; en dezelve behandeling is met veel oordeel voor alle de harsagtige droogeryen in 't algemeen geordonneerd.

EX-

EXTRACTUM CATHARTICUM.

Buikzuiverend Uittreksel.
Lond.

Neem van

Socotorynsche Aloë, anderhalf once;
Coloquint, zes drachma's;
Schatmonie,
Kleine Cardamom, met de schillen, van
elks een half once;
Proefgeest, een pint.

De Coloquint klein gesneden, en het C. zaad gekneusd hebbende, giet 'er den Geest van wyn op, en laat het vier dagen met eene zachte hitte trekken. Pers het Aftreksel uit, en ontbind de Aloë en Schatmonie daarin, dezelve eerst vooraf tot poeder gemaakt hebbende; trek den Geest 'er dan af, en verdik den overblyvenden klomp tot de dikte van pillen.

Dit saamenmengsel beantwoordt zeerkrachtig aan 't oogmerk, in deszelfs tytel uitgedrukt; zoo dat men 'er zich op verlaaten kan in gevallen, waarin het leven des Lyders daar van afhangt, dat zulks plaats hebbe: de gifte is van vyftien greinen tot een half drachma. De Proefgeest is een zeer bekwaam scheivogt voor de buikzuiverende stoffen; ontbindende byna de geheele zelfstandigheid van de Aloë en Schatmonie, uitgezonderd de onreinigheden; en trekkende uit de Coloquint niet alleen de prikkelende hars, maar ook een groot gedeelte van de gomagtige stoffe. De purgeerende kragt van dit Artikel schynt inderdaad genoegzaam door 't water uit het zelve gekreegen te worden; en het wateragtig Uittreksel zagter te werken, dan dat met proefgeest gemaakt is, hoewel gemeenlyk met goed gevolg. Het *Edinburgsche Collegie* heeft daarom het water beeter gekeurd, in het maaken van eene bereidinge tot dat zelfde oogmerk, als dit, op bladz. 425. beschreeven. In onze voorgaande Apotheek worden drierly Speceryen in dit saamenmengsel gebeezygd, als Kaneel, Foe-lie, en Kruidnagelen: het Cardamom zaad, dat nu ingevoerd is, is beeter, om dat des-

zelfs speceryagtige stoffe van eenen minder vluggen aart is; schoon 'er een groot gedeelte van den geur, zelfs van dit, gedurende de uitdampinge van het slymige deel van den Proefgeest, vervliegt.

CONFECTIO CARDIACA.

Hartversterkend Conserf.
Lond.

Neem van

Rosmaryn toppen, versich,
Jenever beziën, van elks een pond;
Kleine Cardamom Zaad, met de schillen,
Zedoary,
Saffraan, van elks een half pond.

Trek een Aftreksel van deeze innengfels, met omtrent anderhalf Gallon Proefgeest: laat het Aftreksel afgekleinsd en door eene zachte hitte tot het gewigt van omtrent twee en een half pond gebragt worden: doet 'er dan de volgende innengfels, tot zeer fyne poeder gemaakt, by, en maak alles tot een slikmiddel.

Saamengesteld poeder van Kreefts schaa-len;
zeftien oncen;
Kaneel,
Nootmuschaaten, van elks twee oncen;
Kruidnagelen, een once;
Tweemaal gezuiverde suiker, twee pon-den.

Dit Conserf wordt saamengesteld uit de onberispelykste innengfels van een saamenmengsel, dat voor deezen in groote achtinge was, en 't welk, naar zynen Uitvinder, CONFECTIO RALEIGHANA genaamd werdt. De *Gecommitteerden*, die tot de verbetering der *Londensche Apotheek* bestemd waren, merken aan, dat het oorspronkelyk Conserf uit niet minder dan vyfentwintig byzondere Artikels was saamengesteld; welken zy elk afzonderlyk onderzochten, uitgezonderd een, *Ross-lis*, of *Rosa solis* genaamd, welks bloem te klein is, om in eene genoegzaame veelheid tot algemeen gebruik van 't Geneesmiddel ver-gaa-

gaaderd te kunnen worden; en de plant bezit ook schadelijke hoedanigheden, als blykt in 't vee, dat weidt daar ze groeit. In dit onderzoek kwamen veele van de Uittreksels zoo heel walglyk uit, dat het onmogelyk was, dezelve, met eenig behoorlyk opzigt op den smaak van 't saamenmengsel, aan te houden. Maar eenige weinige, die met eenigen van de overigen gelyke kragten hadden, en van eenen draaglyken smaak en geur waren, werden in verschillende gedeelten saamengemengd; en als een saamenmengsel na veele beproevingen goedgekeurd was, werd de hoeveelheid van elk innengsel, dat zulk een gedeelte van Uittreksel, als in dit saamenmengsel moest koomen, zoude uitleeveren, gerekend; en hier uit zyn de gedeelten saamen gebragt, als nu ter neder gesteld is: en naar deeze schikking wordt het saamengesteld Uittreksel gemaakt, en bevonden aan de verwagtinge te beantwoorden.

Het Conferf, zoo als het nu verbeterd is,

is een aangenaam genoeg, en maattig verwarmend hartversterkend middel; en wordt met dat oogmerk dikwyls ingegeven, van agt of tien greinen tot een scrupel en meer, in slikbrokken en drankjes. Het Uittreksel behoudt een groot gedeelte van den geur en de kragt van de innengsels, schoon op verre na zoo veel niet, als dat men verbeterden Geest van wyn gebruikt hadt. De Bewerker moet byzonderlyk zorg draagen, dat hy zoo veel van de innengsels uittrekke, als de Geest kan opneemen; anderszins zal de verdikte stoffe, zoodun en met zoo weinige taaiheid te voorschyn koomen, dat de poeders, in het bewaaren, van dezelve zullen kunnen afscheiden en bezinken. Het poeder van Kreeftsklaauwen schynt niet zeer noodzaakelyk te wezen, en is 'er eer uit inschikkelijkheid voor 't oorspronkelyke ingevoegd, dan dat het iets wezendlyks tot het oogmerk van 't Geneesmiddel zoude toebrengen.

V. A F D E E L I N G.

Van de Uittreksels door lang trekken.

In het voorgaande gedeelte van dit HOOFD. is reeds aangemerkt, dat de kragten der Afkookfels van plantgewassen door lang koken veranderd worden. Afkookfels of Treksels van plantgewassen die sichielyk en sterk werken (a) verliezen, door langduurig koken of trekken, meer en meer van hunne geweldigheid; en leggen ter zelve tyd meer en meer van een grof bezinksel af, dat waarschyndelyk voortkomt uit de oploslinge van derzelver werkzaame deelen. Op deezen grondslag heeft men ondernomen, veilige en zachte bereidingen van verscheidene vergiftige droogeryen te verkrygen, en sommige Chemisten hebben deeze bewerking sterk aanpreezen, alhoewel zonder te byzonderen, of eenige onder-

richting te geeven, hoe lang de kooking duren moet, om de behoorlyke zagtheid in verschillende onderwerpen voort te brengen. *M. Baumé* heeft, in zyne *Elements de Pharmacie*, onlangs uitgegeeven, een byzonder bericht gegeeven van een Uittreksel van Opium, volgens deeze grondbeginselen bereid; de voornaame inhoud daar van is als volgt.

Uittreksel van Opium, door lang koken bereid.

Laat vyf pond goeden Opium, in stukken gesneden, omtrent een half uur koken, in twaalf of vyftien quarten water; kleins het Afkooksel, en kook het overblyffel nog eens

(a) *Vegetabilia drastica.*

eens of tweemaal in versche gedeelten water, op dat 'er zoo veel uit den Opium verkreegen worde, als in water kan ontbonden worden. Damp de gekleinsde Afkookfels uit tot omtrent drie quarten; het welk in een tinnen distilleer vat gedaan, en dat in een zandbad geplaatst zynde, op zulk een vuur moet gehouden worden, dat het dat vogt byna doet kookken, drie maanden lang, als men het vuur nagt en dag gaande houdt, en zes maanden, als men het des nagts late uitgaan; het vat geduurig met water opvullende, naar maate dat het uitdampst; en den bodem van tyd tot tyd met een houten spatel afschraapende, om 'er het bezinkfel af te houden, dat na eenige dagen trekkens nederploft. Doch het bezinkfel behoeft 'er niet uitgenomen voor dat de kooking geeindigd is, als wanneer het vogt, koud geworden zynde, moet gekleinsd, en tot een Uittreksel van behoorlyke dikte, om tot pillen te maaken, uitgedampt worden.

De Uitvinder merkt aan, dat de verdrietige bewerking zeer veel kan verhaast worden, door het vogt sterk kookende te houden, en dat de zes maanden trekkens tot vier kunnen gebragt worden: dat 'er, in den beginne der trekkinge, eene dikke lymige, olieagtige stoffe opreift, die een groot vlies maakt, als 't vogt koud wordt; dit wordt ondersteeld overeen te koomen met de wezendlyke Oliën, schoon derzelver vlugheid daaraan ontbreekt: dat de Olie omtrent het einde van de eerste maand begint te verdwynen, maar nog merkelyk blyft duuren tot het einde van de derde maand; formeerende slegts wolkjes zoo menigmaal als het vogt koud wordt: dat de hars ter zelver tyd, in het koud worden, op den grond gaat zitten, heure harsagtige gedaante eenen langen tyd behoudende, maar allengs poederagtig wordende, en onbekwaam om door de hitte te doen finelten en aantekleeven; dat wanneer de bewerking ten einden is, een gedeelte daar van nog een volmaakte hars blyft, die in Geest van wyn kan ontbonden worden, en een deel een onoplosbaar poeder: dat, wanneer het getrokken vogt tot omtrent een quart

is uitgedampt, en tot den volgenden dag in de koude gezet, het zelve eene bruinagtige aardagtig-zoute stoffe uitleevert, het wezendlyke zout van Opium genaamd, ten naasten by van gedaante, als het pynstillende zout, dat van Borax verkreegen wordt, doormengd met naaldwyze Crystalletjes. Hy geeft een bericht van zes of zeven reizen, dat hy deeze bereiding gemaakt heeft. Het vat, dat hy gebruikte, was omtrent derdehalven duim over 't kruis in den mond: de hoeveelheid van het uitgedampte water, was omtrent vierentwintig oncen op een dag, en van honderd en dertig, tot honderd en veertig quarts gedurende de gantsche trekkinge. Van viereenzestig oncen Opium, bleeven zeventien oncen onopgelost in het water over: de hoeveelheid der harsagtige stoffe, die gedurende de trekking nederplofte, was twaalf oncen: van het vogt, tot een quart uitgedampt zynde, verkreeg hy een drachma wezendlyk zout, en, zeidt hy, 'er kon meer afgescheiden geweest zyn: het vogt dan verder uitgedampt zynde tot de dikte van pillen, was het gewigt van 't Uittreksel eenendertig oncen.

Men heeft ondersteeld, dat de verdoovende kragt van den Opium, in de Olie- en harsagtige deelen huisvestte; en dat het gomagtig Uittreksel, door de boven voorgestelde bewerking bereid, voorzien is van de bedaarende, stillende, of pynstillende kragten van den Opium, ontdaan zynde van de verdoovende hoedanigheid, gelyk het is van den reuk; en niet langer die wanordens kunnende voortbrengen, welken de Opium zelf, en de andere bereidingen daar van menigmaal veroorzaken. 'Er wordt een geval verhaald, waar uit de onschadelykheid en zagtheid van 't Geneesmiddel blykbaar zyn; want vyf greinen op een dag ingenomen zynde, werden bevonden wel te bekomen, daar men de gemeene bereidingen van heulsap niet kon verdraagen. Doch welk gedeelte van de eigene kragten van Opium het bezit, is zoo klaar niet; want de geneezing van stuipagtige beweegingen van de maag en braakingen, welke ten laatste gelukt, na dat het Uittreksel dagelyks, verscheidene jaaren (*plusieurs années*) lang, in de boven-

ge-

gemelde giften gebruikt was, kan mogelyk niet oprechtelyk aan het Geneesmiddel worden toegeschreeven.

Indien de bespiegeling van deeze bewerking en van de verandering, door dezelve in den Opium voortgebragt, recht is; zoo kan men, in een' veel korter tyd, eene bereiding bekoomen, die de bovengemelde evenaart: Indien het oogmerk is, de harsagtige en olieagtige deelen van den Opium af te scheiden, kunnen ze door zuiveren Geest van wyn afgescheiden worden in zoo veele uren, als de trekking anders maanden vereischt. Ook zal de afscheiding, ten aanzien van de overblyvende Gom, even volkoomen zyn, hoewel een gedeelte van de Gom op deeze wyze zal verloren worden; dewyl een gedeelte daarvan tegelyk met de andere beginsels door den Geest zal opgenomen worden.

In welk gedeelte van den Opium deszelfs byzondere kragten huisvesten, is tot nog toe misschien niet onwederspreekelyk bevestigd; maar dit schynt uit de proeve te blyken, dat de zuivere Gom, ontdaan van alles, wat de Geest kan ontbinden, weinig of liever niets van deszelfs slaapverwekkende kragt bezit. Ook zyn 'er redenen om te vermoeden, dat, wanneer wy dat gene, welk de verdoovende, slaapverwekkende, venynige hoedanigheid van den Opium genoemd wordt, vernietigen of verminderen, wy insgelyks deszelfs heilzame werking zullen vernietigen of verminderen. Want de kwaade uitwerkingen, welken dezelve in zekere gevallen voortbrengt, schynen geene anderen te zyn, dan de noodzaakelyke gevolgen van dezelfde kragt, waar door dezelve zoo voordeelich is in andere gevallen.

